

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) เป็นอุตสาหกรรมบริการประกอบด้วยธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้แก่ ธุรกิจด้านการขนส่ง ธุรกิจด้านที่พักและโรงแรม ธุรกิจร้านอาหาร และธุรกิจนำเที่ยว ซึ่งผลผลิตหลักที่นักท่องเที่ยวซื้อโดยตรง ได้แก่ การบริการ สำหรับธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อมได้แก่ การผลิตสินค้าเกษตรกรรม และสินค้าหัตถกรรมต่าง ๆ วัตถุประสงค์ที่ใช้ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวคือความสวยงามตามธรรมชาติ ศิลปกรรม โบราณสถาน ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน (สมพุทธ รุรเจน, 2543)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจสามารถสร้างรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศกว่าปีละ 250,000 ล้านบาทก่อให้เกิดการหมุนเวียนและกระจายการผลิตในประเทศ เกิดการสร้างงานและสร้างอาชีพของประชาชนขึ้นอย่างกว้างขวางทั้งทางตรงและทางอ้อมและมีการนำเอาทรัพยากรของประเทศโดยเฉพาะของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงสามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างได้อย่างแท้จริง ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงนับเป็นทางออกสำคัญในการเสริมสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ (สิทธิพงษ์ คงแป้น, 2546)

ประเทศไทยได้มีการเติบโตในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก (ตารางที่ 1.1 และ ตารางที่ 1.2) นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศมีการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวในประเทศไทยโดยก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังแหล่งชุมชนท่องเที่ยว และที่สำคัญอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งภาครัฐบาลได้ให้ความสำคัญโดยเริ่มมีการบรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (ปีพ.ศ. 2520 – 2524) ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีการบรรจุเรื่องการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งต่อมามีการท่องเที่ยวก็ได้รับการบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาโดยตลอด

ตารางที่ 1.1 แสดงสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวนวันพักเฉลี่ย ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย
ของนักท่องเที่ยว และรายได้จากการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2539 - 2545

ปี	จำนวน นักท่องเที่ยว (ล้านคน)	การเปลี่ยนแปลง (%)	ระยะเวลาการ เข้าพักเฉลี่ย (วัน)	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย ต่อคนต่อวัน (บาท)	การเปลี่ยนแปลง (%)	จำนวนรายได้ (ล้านบาท)	การเปลี่ยนแปลง (%)
2539	7.19	+3.46	8.23	3,706	+0.34	219,364	+14.99
2540	7.22	+0.41	8.33	3,672	-0.92	220,754	+0.63
2541	7.76	+7.53	8.40	3,713	+1.12	242,177	+9.70
2542	8.58	+10.50	7.96	3,705	-0.23	253,018	+4.48
2543	9.51	+10.82	7.77	3,861	+4.23	285,272	+12.75
2544	10.06	+5.82	7.93	3,748	-2.93	299,047	+4.83
2545	10.80	+7.33	7.98	3,754	+0.16	323,484	+8.17

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546)

ตารางที่ 1.2 แสดงสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวนวันพักเฉลี่ย ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของ
นักท่องเที่ยว และรายได้จากการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2539 - 2545

ปี	จำนวน นักท่องเที่ยว (ล้านคน)	การเปลี่ยนแปลง (%)	ระยะเวลาการ เข้าพักเฉลี่ย (วัน)	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย ต่อคนต่อวัน (บาท)	การเปลี่ยนแปลง (%)	จำนวนรายได้ (ล้านบาท)	การเปลี่ยนแปลง (%)
2539	52.47	+0.40	2.22	1,314	+6.41	157,323	+6.20
2540	52.05	-0.78	2.31	1,466	+11.58	180,388	+14.66
2541	51.68	-0.72	2.37	1,513	+3.18	187,898	+4.16
2542	53.62	+3.02	2.43	1,523	+2.26	203,179	+7.42
2543	54.74	+2.08	2.48	1,718	+12.79	210,516	+3.61
2544	58.62	+7.09	2.51	1,703	-0.89	223,732	+6.28
2545	61.82	+5.45	2.55	1,690	-0.77	235,337	+5.19

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีลักษณะพิเศษ คือมีผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมจำนวนมาก ซึ่งนับเป็นรากฐานที่สำคัญ สำหรับการกระจายรายได้และการจ้างงานไปสู่ท้องถิ่น ในด้านศักยภาพการท่องเที่ยวระดับจังหวัด ได้มีการแบ่งกลุ่มจังหวัดตามตัวแปรความสามารถในการเข้าถึง ความพร้อมด้านสาธารณูปโภค ความสำคัญและความน่าดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว โดยแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ ศักยภาพระดับสูง ศักยภาพระดับปานกลาง และ ศักยภาพด้านอื่น ๆ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2540)

จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดที่มีระดับศักยภาพการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง มีสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ และโบราณสถานที่สำคัญหลายแห่ง สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจอย่างหนึ่งของนักท่องเที่ยวคือการทัศนารนั่งรถม้าชมเมือง ซึ่งเป็นถือเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวเมื่อเข้ามาเที่ยวลำปางแล้วต้องนั่งรถม้าชมเมือง โดยเป็นเพียงจังหวัดเดียวในประเทศไทยที่ยังคงมีรถม้าวิ่งอยู่ในตัวเมืองจังหวัด และรถม้าในจังหวัดลำปางได้รับการจดทะเบียนล้อเลื่อนจากกรมการขนส่งทางบกที่จะต้องเสียภาษี มีป้ายวงกลมและใบขับขี่ทำให้สามารถขับขึ้นถนนได้และรถม้าถือเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์เด่นของทั้งหมดในจังหวัดลำปางที่ว่า “ถ่านหินลือชา รถม้าลือลั่น เครื่องปั้นลือนาม งามพระธาตุลือไกล ฝึกช้างใช้ลือโลก”

รถม้า เกิดขึ้นครั้งแรกในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เป็นพาหนะที่ขุนนางและผู้ดีชาวอังกฤษใช้กันอย่างแพร่หลายในยุคนั้น และหลังจากที่รัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศในยุโรป และได้ทรงนำรถม้าจากกรุงลอนดอนเข้าสู่ประเทศไทย ซึ่งก็ได้แพร่หลายในระยะเวลาต่อมา

สำหรับจังหวัดลำปาง มีการนำรถม้าเข้ามาใช้ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2450 (อาคมตันตระกูล, 2544: 1) โดยพลตรีมหาอำมาตย์โทเจ้าบุญญาวุฑฒ์ วงษ์มานิต เจ้าผู้ครองนครลำปางในสมัยนั้นซึ่งได้นำมาจากเมืองบางกอก เพื่อใช้เป็นพระราชพาหนะ ต่อมาในปี พ.ศ. 2458 เส้นทางรถไฟระหว่างกรุงเทพ - เชียงใหม่ ได้แล้วเสร็จสารถิรรถม้าของเจ้าบุญญาวุฑฒ์ จึงได้มีการชักชวนแขกชาวอินเดียในจังหวัดลำปาง ชื้อรถม้าผ่านทางรถไฟมายังจังหวัดลำปางสำหรับนำไปวิ่งโดยสารและขนส่งสินค้าที่มาจากกรุงเทพฯ โดยเส้นทางรถไฟเพื่อกระจายไปยังที่อื่นต่อไป รถม้าจึงเกิดความสำคัญในการขนส่งภายในจังหวัดลำปางนับแต่นั้นมา

จากความก้าวเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ยานพาหนะที่สัญจรบนท้องถนนได้เพิ่มมากขึ้น ได้แก่ รถยนต์ มอเตอร์ไซค์ ซึ่งมีความสะดวกรวดเร็วมากกว่ารถม้าทำให้จำนวนรถม้าในท้องถนนได้ลดลง และในปัจจุบันรถม้าได้ถูกนำมาใช้ในลักษณะเพื่อการท่องเที่ยวเป็นหลัก ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นมานาน ปัจจุบันเส้นทางที่รถม้าวิ่งประจำในขณะนี้เส้นทางที่

ผ่านย่านการค้าธุรกิจซึ่งมีพื้นที่ถนนคับแคบ ทำให้รถม้ารับจ้างบริการนักท่องเที่ยวเกิดอุปสรรค (สมาคมรถม้าจังหวัดลำปาง, 2543)

ทั้งนี้จากสถิติแผนกยานพาหนะ ตำรวจภูธรในจังหวัดลำปาง พบว่ามีจำนวนรถม้าที่จดทะเบียนรวมทั้งสิ้น 185 คัน และจากข้อมูลของสมาคมรถม้าจังหวัดลำปางมีผู้ประกอบการที่ลงชื่อเป็นสมาชิกทั้งหมด 83 คน ซึ่งโดยแท้จริงแล้วคงเหลือผู้ประกอบการที่พบได้ประมาณ 60 รายเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า ธุรกิจรถม้าในจังหวัดลำปาง เป็นธุรกิจที่แสดงเอกลักษณ์เด่นอย่างหนึ่งของจังหวัดลำปาง และอยู่ในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งภาครัฐให้การสนับสนุน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจในการศึกษาธุรกิจรถม้าในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง โดยเพื่อให้เป็นข้อมูลเสนอแนะ สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นและให้ธุรกิจรถม้ายังคงอยู่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดลำปาง ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาถึง โครงสร้างของธุรกิจรถม้าสำหรับการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง ตลอดจน ปัญหา และอุปสรรคของผู้ประกอบการธุรกิจรถม้าจังหวัดลำปาง
- 2) เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการให้บริการรถม้าท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง
- 3) เพื่อประมาณมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายของนักท่องเที่ยวเพื่อรักษาธุรกิจรถม้าเพื่อการท่องเที่ยวเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดลำปาง

1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

เพื่อให้เกิดการยอมรับและประสานความร่วมมือจากหน่วยงานพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่น เพื่อให้ธุรกิจรถม้ามีบทบาทในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระดับจังหวัดมากขึ้น และให้ผู้ประกอบการสามารถนำผลของการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการประกอบธุรกิจได้

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาธุรกิจรถม้าในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง โดยจะศึกษาในกลุ่มของ ผู้ประกอบการธุรกิจรถม้า และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการรถม้า ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ในช่วงเดือน มิถุนายน – เดือนสิงหาคม 2547 ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน